

Den anglikanska gudstjänsten.

III.

Morgon- och aftonbön.

Morgon- och afton-bön (*Morning and Evening Prayer*). Enligt alternativa ordningen 1927.

Inledning (Introduktion) till morgon- och aftonbön. Införd med Andra HB.

1. *Bibelspråk*. Ett eller flera läsas.

Om bättring: Luk. 15: 18, 19; 1 Joh. 1: 8, 9; Dan. 9: 9, 10; Ps. 143: 2.

Om gudsdyrkan: Joh. 4: 24; Ps. 96: 9.

Advent: Matt. 3: 2; Rom. 13: 11.

Jul: Luk. 2: 10, 11; 1 Joh. 4: 9.

Epifania: Mal. 1: 11; Ps. 98: 3.

Fastan: Joel 2: 13; Ps. 51: 17.

Passionstiden: Klag. 1: 12.

Långfredag: Rom. 5: 8.

Påskafte: Ps. 37: 7, 4.

Påsk: 1 Petr. 1: 3.

Himmelsfärdsd.: Hebr. 4: 14, 16.

Pingst: Rom. 5: 5.

Trefaldighetssönd.: 1 Joh. 4: 16.

Allhelgonadagen: Hebr.: 12: 1, 2.

Helgondagar: Ps. 112: 6; Ordspr. 10: 7.

Nyårsdagen och årsfester: Jes. 40: 31.

Skördefest: Ps. 24: 1.

I tider av nöd: Ps. 46: 1.

Fosterländska fester: Ps. 67: 4.

2. *Uppmaning till syndabekännelse* (Exhortation).

3. *Konfession*.

4. *Absolution*.

Alternativ till exhortation, konfession och absolution, vilka kunna användas med undantag av första söndagen i advent och första söndagen i fastan, lyda:

(Exhortation) »Kära kristna, vi hava kommit tillsammans i närvaro av Gud och hela den himmelska församlingen för att genom vår

Herre Jesus Kristus till honom frambära vår dyrkan, vårt lov och vår tacksägelse, för att bekänna våra synder, för att bedja både för andra och för oss själva, att vi må mera i sanning lära känna, huru stor Guds kärlek är, och i vårt liv visa frukterna av hans nåd, och att för alla bedja om vad som behöves till deras nödortft.»

Eller också kan sägas endast:

»Låt oss ödmjukt bekänna våra synder inför Gud allsmäktig.»

Därefter skall en stund tystnad råda, medan alla knäböja.

(Konfession) »O Gud, vår Fader, vi hava syndat mot dig i tankar, ord och gärningar; vi hava icke älskat dig av hela vårt hjärta, vi hava icke älskat vår nästa såsom oss själva. Vi bedja dig: förbarma dig över oss, rena oss från våra synder och hjälp oss att övervinna våra fel, genom Jesus Kristus, vår Herre. Amen.»

(Absolution) »Den allsmäktige och barmhärtige Herren förläne eder förlåtelse och tillgift för alla edra synder, tid att bättra edert leverne och den Helige Andes nåd och tröst. Amen.»

Morgonbön (*Morning Prayer*).

1. *Inledningsversiklar*.

Prästen knäböjer och säger eller sjunger:

»Herre, öppna våra läppar»;

Svar: »så att vår mun kan förkunna ditt lov».

Prästen: »Gud, kom till vår räddning»;

Svar: »Herre, skynda till vår hjälp».

Alla stå upp, och *Gloria Patri* säges eller sjunges.

Prästen: »Loven Herren»;

Svar: »Herrens namn vare lovat.»

2. *Venite* (Ps. 95).

Vers 1—7 med Gloria Patri sjunges med undantag av påskdagen och dess oktav och den 19 i varje månad, då Ps. 19 är dagens psalm. Venite kan utelämnas med undantag av sön- och helgdagar. Under adventssöndagar och högtidsdagar kan före och efter Venite sjungas en antifon (Invitatorium).

3. Här efter sjunges dagens psalm med Gloria Patri.

4. Dagens första skriftläsning (ur Gamla Test.).

5. *Te Deum* på engelska eller *Benedicite* eller *Miserere* (Ps. 51).

6. Dagens andra skriftläsning (ur Nya Test.).

7. *Benedictus* eller *Jubilate* (Ps. 100).

8. Den apostoliska tron (eller Quicunque eller del därav).

9. *Salutation* och *Kyrie*.

10. *Fader vår*, vari alla instämma.

11. *Versiklar* (9 och 10 kunna utelämnas).

12. *Kollekter* (minst tre).

13. *Hymn* (Anthem).

14. *En bön av den hel. Kryssostomus*:

»Allsmäktige Gud, som givit oss nåd att nu endrättigt gemensamt åkalla dig och lovat, att då två eller tre äro församlade i ditt namn, du vill förutse, vad de begära: uppfyll nu, Herre, dina tjänares önskinningar och böner, såsom det är nyttigast för dem, och förläna oss i denna världen din sannings kunskap och i den tillkommande evigt liv. Amen.»

15. Den apostoliska *välsignelsen*.

Aftonbön (*Evening Prayer*).

Samma ordning som vid morgonbön följes t. o. m. första skriftläs-

ningen. Därefter följer *Magnificat* (eller Cantate Domino, Ps. 98), andra skriftläsningen, *Nunc Dimittis* (eller Deus Misereatur, Ps. 67) och den apostoliska tron (eventuellt Quicunque eller del därav). Slutavdelningen är lika med morgonbönen (andra och tredje kollekterna av annan lydelse).

*

Ur den anglikanska mässordningen ha åtskilliga för de äldre västerländska liturgierna betecknande drag försvunnit. Introitus finnes icke, och även Graduale och Halleluja äro borta liksom Agnus Dei, Postcommunio och Benedicamus. Gloria in excelsis har funnit en annan men bättre plats. I Mässordningen från 1927 bibehålles Fader vår i inledningens början, vilket är liturgiskt oberättigat, då Fader vår även finnes längre fram i mässan på sin traditionella plats. Läsningen av Tio Guds Bud är också en kvarleva från Andra HB. Den alternativa ordningens tillåtelse att vid de flesta tillfällen utelämnas Tio Guds Bud är ett framsteg. Vår Herres sammanfattning av lagen är från alla synpunkter att föredraga framför budorden, men även i denna form är detta moment icke på sin liturgiskt riktiga plats, vilken är att finna strax före syndabekännelsen. Den logiskt bästa utvecklingen finnes i vardagens mässa, där serien av inledningsböner icke avbrytes: 1) Inledningskollekt med bön om den Helige Ande; 2) Kyrie med bön om allt, vad som är nödortfött både till kropp och själ; 3) Dagens kollekt med dess speciella böneämne, följd av kollekter rörande församlingens särskilda behov.

Den egentliga nattvardsmässan (missa fidelium) har i Sjätte HB

fått en mycket klarare uppbyggnad än förut och är kanske den liturgiskt sett bäst utformade nattvardsmässan. Den börjar med bönen för hela Kristi kyrka, vilken är en bön om samhörighet och endräkt. Kyrkan är det stora samfundet, som till sin idé innesluter hela mänskligheten. Därför bedes för stat och samhälle, lika såväl som för kyrkans tjänare och för församlingen. Men kyrkans samfund omfattar även den himmelska församlingen, med vilken de trogna bedja att en gång bliva förenade. Denna tankegång leder naturligt till gemenskapen med Kristus, den heliga kommunionen i särskild mening. Den följande preparationen avser att bereda kommunikanterna för mötet med Herren. Det torde kunna sättas i fråga, om icke denna avdelning, med undantag av bönen om värdigt åtnjutande av nattvarden, riktigare borde fått sin plats före intercessionen. Det är ett framsteg, att den långa exhortationen i de flesta fall kan uteslutas; alternativt till invitation, konfession och absolution äro mycket att föredraga framför de förutvarande formerna. I fråga om absolutionen är att beakta, att denna är distributiv och optativ.

Genom sina de-tempore-former har prefationen vunnit önskelig omväxling, i det att de olika Guds välgärningar, som firas under kyrkans olika tider, frambäras med tacksägelse.

Tankegången i konsekra-tions-avdelningen synes fullt klar: Inför kommunionen med Kristus är det rätt och tillbörligt att tacka Gud för den frälsning, han denna dag uppenbarar, och att instämma i serafernas lovsång (prefation och sanctus). Men särskilt tacka vi nu Gud för Kristi offerdöd, vars minne

han befallt oss fira (konsekra-tionsbönens inledning), då han instiftade den heliga nattvarden (Verba Testamenti). Vi lyda denna befallning (anamnesen) och framställa inför Gud denna åminnelse genom de heliga håvorna (oblation av elementen), vilka vi bedja Gud genom sin Ande välsigna och helga, så att vi få del av Kristi lekamen och blod (epiklesen). Vi offra vårt lov och tack och bedja att bliva delaktiga av de förmåner, som Kristus förvärvat. Vi överlämna också oss själva såsom ett levande offer och bedja att bliva uppfyllda med Guds nåd. Vi göra detta offer medvetna om vår överdighet (oblation av församlingen).

Offertanken intager ett framstående rum och har en evangelisk form. Det överlämnas icke åt församlingen att, så gott den kan, supplementera i liturgien outtalade tankar, utan vilka den är obegriplig. Klart och tydligt uttalas, vad nattvarden avser.

Förutom Första HB är det de skotska och amerikanska liturgierna, som stått som de närmaste förebilderna för konsekra-tionsbönen. Det moment, varom tvekan kan råda från evangelisk synpunkt, är epiklesen. Denna har i de nämnda liturgierna fått olika utformning. Epiklesen i Första HB lyder: »Vi bedja dig, barmhärtige Fader, att du värdes höra oss och med din Helige Ande och ditt ord (*amerikanska och skotska lit.*: ditt ord och din Helige Ande) värdes välsigna och helga dessa dina skapade håvor (gyftes and creatures), bröd och vin, att de må vara för oss (maie be unto us) din högt älskade Sons, Jesu Kristi, lekamen och blod.» Senare delen av epiklesen lyder i skotska lit.: »att de må bliva din högt» etc.; i amerikanska lit.: »och vin, så att vi, mottagande

dem enligt din Sons, vår Frälsares, Jesu Kristi instiftelse, till åminnelse av hans lidande och död, må varda delaktiga av hans välsignade lekamen och blod.»

En epikles med bön, att nattvardshåvorna skola välsignas och helgas genom den Helige Ande, varigenom den heliga måltidens andliga art betonas, är från evangelisk synpunkt både berättigad och önskvärd. Men de nu använda ordalagen utesluta icke tanken på en förändring av elementen, i likhet med de föreställningar om epiklesen såsom den egentliga konsekrationen, vilka äro förknippade med densamma i de orientaliska liturgierna och som icke stå i överensstämmelse med den evangeliska grundsatsen »extra usum nullum sacramentum».

Gloria in excelsis har med allt skäl fått bibehålla den plats, det fick i Andra HB. På det ställe, där det står i de flesta västerländska liturgierna (efter Kyrie), avbryter det inledningsböernas tankekedja, under det att det såsom den nytestamentliga änglasången här befinna sig på en punkt, där lovet bör få sitt högsta uttryck.

Den anglikanska gudstjänsten har genom Sjätte HB vunnit en större elasticitet än förut genom de många alternativen. Beaktansvärd är den frihet, som råder i fråga om kollekter, vilka prästen får, efter vad han tycker lämpligt, inskjuta efter dagskollekten, efter intercessionen och före välsignelsen, varvid icke blott i handboken upptagna böner få användas utan även andra, som gillats av biskopen. Vidare har prästen rätt att efter vilken gudstjänst som helst frambära böner i egna ord, varigenom ett gammalt evangelikaliskt önskemål tillmötesgått. Kollektorna föregås vanligen av en uppmaning

till bön, en s. k. »bidding», varvid böneämnet anges. Därefter göres ett kort uppehåll, och efter en versikel följer bönen. Denna ordning är av stor psykologisk betydelse.

Församlingssången har icke fått den fasta plats inom den anglikanska gudstjänsten som inom andra evangeliska kyrkor. Föreskriften därom lyder: »Hymner (d. v. s. psalmer i svensk mening) och anthems (d. v. s. hymner i svensk mening; ordet har uppkommit ur antifon), som stå i överensstämmelse med den heliga skrift och med läran och med handbokens syfte, må sjungas vid början eller slutet av varje gudstjänst och även under loppet av vilken gudstjänst som helst, varvid dock biskopen äger att bestämma.»

I den form, den anglikanska gudstjänsten nu fått, är den kanske den fastast och psykologiskt bäst uppbyggda kristna gudstjänsten, även om den på flera punkter lämnar rum för liturgiska förbättringar. Med den nationella traditionen har den förenat såväl urkristen som senare västerländsk tradition. Därjämte har den också sökt, särskilt i kollekterna, lämna utrymme åt det nutida religiösa livet. Den har därvid sökt att, genom att gå en medelväg, undvika tvistefrågor mellan olika religiösa riktningar.

A. O. I. Hellerström.

Litteratur.

Huvudarbetet för Book of Common Prayer är *F. Procter & W. H. Frere*: A new History of the Book of Common Prayer (senaste uppl. 1925; pris 12/6). En populär framställning i anglokatolsk riktning finnes i *Percy Dearmer*: Everyman's History of the Prayerbook (pris 2/—). Bland andra nyare arbeten må nämnas *L. Pullan*: The History of the Book of Common Prayer (5/—), *B. Rey-*

nolds: Handbook to the Book of Common Prayer (4/6), och *P. Jackson*, The Prayer Book Explained (5/—). Av arbeten angående den senaste revisionen av HB må nämnas: *A survey of the Proposals for the Alternative Prayer Book* (Nr 12 och 13 i Alcuin Club's Prayer Book Revision Pamphlets; 1924; pris 3/—), *A. C. Headlam*: The New Prayer

Book, 1927 (2/6), *S. Dark*: The Prayer-Book, 1927 (2/6), *F. H. J. Newton*: The New Prayer-Book, 1927 (2/6), *L. J. H. James*: The Revised Prayer-Book of 1927 (1/6), *W. C. Proctor*: The Bible and the Composite Prayer-Book, 1927, (3/6).

I föregående framställning har även användning gjorts av: *Den allmänna boken*, New York 1914.

Introitus- och Gradualpsalmerna.

Bland kyrkomusikerna skulle det nog hälsas med stor tillfredsställelse, om prästerskapet kunde enas om en introitus- och gradualcykel för hela kyrkoåret. För dem, som öva psalmsång med kyrkokör, vore det fördelaktigt att ha dessa psalmer givna, likaså för dem, som vilja förbereda sig på preludierna, vilket, särskilt när det gäller ingångspsalmer, kan vara av betydelse. Vid närmare eftertanke tycker man, att det är en självklar sak, att de psalmer, som nu ersätta de liturgiska momenten Introitus och Graduale, skulle liksom Epistel och Evangelium vara fastställda och icke som nu överlämnade åt prästens godtycke. Det är sant, att många präster lägga stor vikt vid att psalmvalet blir det bästa möjliga. Men det finns också sådana, som ta den saken mycket lättvindigt, som välja psalmer, först när de kommit in i sakristian och det är tid att börja gudstjänsten. Sådant torde dock lyckligtvis bli mer och mer sällsynt. Numera lämnas ju psalmsedlarna ofta på lördagen, vilket är ett steg i rätt riktning. Men icke alltid vittna dessa »nummerlappar» om kunnighet och omsorg. Att även melodierna böra passa till den innevarande dagen förbises ofta. Och dock är ju detta ingalunda av ringa betydelse.

Det är med glädje man konstaterar, att de som utarbetat psalm-

listan i denna tidskrift, även tänkt på melodierna och i de allra flesta fall lyckats lösa frågan på ett från kyrkomusikalisk synpunkt sett mycket förtjänstfullt sätt.

I likhet med kyrkoherde Glimborg skulle undertecknad önska, att ingångspsalmer i de fall, där det låte sig göra, vore något längre, såsom på 1 sönd. i advent och juldagen. Däremot skulle jag tro det vara en förtjänst, att gradualpsalmerna äro så korta som i föreliggande förslag. Erfarenheten har visat, att för långa gradualpsalmer kunna trötta menigheten, särskilt där denna ännu hänger fast vid den på många håll så kärvordna långsläpigheten.

På pingstdagen har föreslagits som introitus 136: 1 och gradual 133. Mot 136 skulle man kunna invända, att melodien är för alldaglig för att vara introitus på denna högtidsdag. Ps. 133 hade varit utmärkt som gradual, om vi haft kvar den ursprungliga sköna melodien »Veni creator Spiritus» och denna hade kunnat sjungas av församlingen; men med den melodi, som sedan Hæffners tid tillhör psalmen, måste man känna sig mycket tveksam inför att få 133 på en sådan hedersplats, i all synnerhet som många av oss äro vana vid och ha svårt att undvara 134 på pingstdagen. Skulle någon ytterligare anmärkning göras, vore det